

Folkhälsorapport 2018

Folktandvården

Innehållsförteckning

1 Förord/Inledning	3
2 Sammanfattning.....	4
3 Mål och inriktning	4
4 Insatser riktade mot hela befolkningen	8
5 Insatser riktade mot prioriterade grupper	10
5.1 Barn och unga/familjer	10
5.1.1 Ordinarie verksamhet	10
5.1.2 Projekt/utvecklingsområden	12
5.2 Äldre	16
5.3 Unga i utanförskap	16
5.4 Nyanlända och asylsökande/Ensamkommande barn	17
5.5 Övriga/andra prioriterade grupper	19
6 Samverkan.....	19
6.1 Medverkan i vårdssamverkansgrupper	19
6.2 Medverkan i folkhälsoråd	20
6.3 Övrigt.....	20
7 Utåtriktad/Extern verksamhet	24
7.1 Nätverk och organisationer.....	24
7.2 Konferenser, kurser och föreläsningar.....	24
7.3 Mässor och utställningar.....	27
8 Referenser.....	27

Bilagor

Bilaga 1: Utveckla sjukdomsförebyggande och hälsofrämjande insatser för patienter/invånare i Marks kommun

Bilaga 2: Årsrapport Dietist 2018

Bilaga 3: Centrum för äldretandvård 2018

1 Förord/Inledning

Under 2018 har Folk tandvården Västra Götaland (i fortsättningen benämnd "Folk tandvården") satsat på att ytterligare utveckla sitt folkhälsoarbete och sin samverkan med andra parter. Detta har resulterat i mer verksamhet på arenor som familjecentraler och i folkhälsoråd och andra samverkansgrupper. Ett särskilt uppdrag har getts till en folkhälsostrateg för att utveckla, utvärdera och vara ett stöd i detta arbetet.

I detta dokument beskrivs Folk tandvårdens folkhälsoarbete: vilket mål och syfte vi har, det som ingår i den ordinarie verksamheten och det som får betecknas som projekt och utvecklingsarbete, strukturerat utifrån vilken prioriterad grupp insatsen är riktad mot. Ett antal rapporter och andra dokument är bilagda om läsaren vill fördjupa sig mer. Utåtriktad verksamhet som föreläsningar och deltagande i/genomförande av kurser och andra aktiviteter inom ramen för folkhälsoarbete listas i ett avsnitt, liksom samverkan i olika nätverk och med andra organisationer, till exempel på mässor. Struktur och nu-läge för samverkansgrupper på regional och delregional nivå redovisas också. Avslutningsvis beskrivs en utvärderingsmodell som Angereds Närsjukhus introducerat och som Folk tandvården under några år integrerat och testat i ett antal projekt.

Förhoppningen är att rapporten ska ge en tydlig bild av Folk tandvården Västra Götalands folkhälsoarbete under 2018, men också en anvisning om vart vi är på väg och om våra framtida mål och ambitioner.

Göteborg januari 2019

Katharina Wretlind, Folkhälsostrateg, Hälsoodontologiska enheten
Eva-Karin Bergström, Enhetschef, Hälsoodontologiska enheten
Anders Ljungné, Tandvårdschef Allmäntandvården

Hälsoodontologiska enheten står bakom planering och genomförande av många av de verksamheter och projekt som redovisas. Följande personer har deltagit i arbetet:

Anita Alm, Catharina Hägglin, Christina Larsson, Christina Prestgaard, Ewa Nyström, Inger Stenberg, Isabelle Johansson, Jessica Persson, Lena Ljungkrona Falk, Madeleine Wertsén, Sanna Lingonblad, Sofia Jakobsson

2 Sammanfattning

Folktandvårdens folkhälsoarbete tar avstamp i visionen ”Frisk i munnen hela livet. Vi bidrar till ökad allmän hälsa i Västra Götaland” och har det övergripande målet att: ”Skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska”. Under 2018 har Folktandvården satsat på att ytterligare utveckla sitt folkhälsoarbete och sin samverkan med andra parter. Detta har resulterat i mer verksamhet på arenor som familjecentraler och i folkhälsoråd och andra samverkansgrupper.

Folkhälsoarbetet struktureras utifrån att prioriterade grupper identifierats. Följande grupper har varit prioriterade under 2018:

- Barn och unga/Familjer
- Äldre
- Nyanlända och asylsökande/ensamkommande

Insatserna kan vara regionala och utgå centralt ifrån, som det populationsbaserade preventionsprogrammet FRAMM. De kan också utgå från de enskilda klinikerna med insatser anpassade efter lokala förhållanden och behov. Projekt och utvecklingsarbete sker ofta i samverkan mellan Hälsoodontologiska enheten och enskilda kliniker och andra samarbetsparter.

Ett samarbete med Central Barnhälsovård i regionen har bland annat resulterat i gemensamma utvecklingsdagar för personal på barnavårdscentraler och folktandvårdskliniker. Under 2018 har vi också fortsatt samarbetet med Angered's Närsjukhus för att utveckla en metodik för kvalitetssäkring och utvärdering av insatser som syftar till att utjämna ojämlika skillnader i hälsa. Ytterligare en följd av att vi växlar upp folkhälsoinsatser och samverkan är att vår personal behöver kompetensutveckling. Nya kurser har därför utvecklats och genomförts.

En satsning på samverkan med övrig hälso- och sjukvård, samt kommunerna i regionen, har resulterat i att Folktandvården har representanter i ett stort antal samverkansgrupper över hela regionen.

I och med att insatserna har blivit fler och mer omfattande har också behovet av ett koncept för hur vi ska identifiera behov, planera och genomföra vårt folkhälsoarbete blivit tydligt. I slutet av 2018 togs ett beslut om att implementera ett koncept för hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande verksamheter.

Inför 2019 ser vi fram emot att både initiera och fortsätta givande och intressanta verksamheter i samverkan med såväl nya som gamla parter inom ramen för vårt folkhälsoarbete.

3 Mål och inriktning

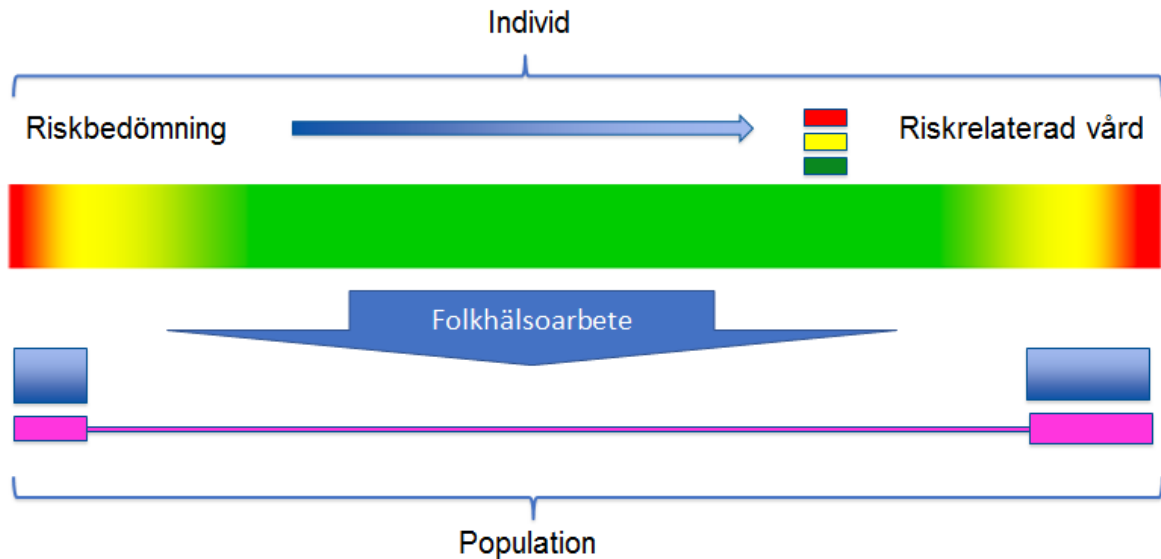
Målen och inriktningen av folkhälsoarbetet styrs i första hand av de mål som formulerats i Folktandvårdens Affärsplan 2018, som i sin tur tar sin utgångspunkt i beslut fattade i Regionfullmäktige (RF). I ett vidare perspektiv kan man även lyfta vår ambition att bidra till att målen i Agenda 2030 och mål uppsatta av WHO uppnås.

Utifrån vårt folkhälsoarbete är RF:s mål att ”Skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska” det viktigaste målet, men folkhälsoarbetet bidrar också till att målen avseende patientens ställning, organisatorisk effektivitet och möjligheter till karriär- och kompetensutveckling för Folktandvårdens medarbetare kan uppfyllas.

Ett viktigt mål, som finns med i Affärsplanen för 2018, och som vuxit fram under 2017 är att: ”Samverkan med kommun och närsjukvård ska öka”. Målet innebär en satsning på att ha representanter i samverkansgrupper på regional, delregional och lokal nivå, samt i

kommunens folkhälsoråd.

Både Västra Götalandsregionens vision ”Det goda livet” och Folk tandvårdens vision ”Frisk i munnen hela livet. Vi bidrar till ökad allmän hälsa i Västra Götaland.” är vägledande i folkhälsoarbetet. I figuren nedan beskrivs Folk tandvårdens strategi i arbetet mot visionen. Målen uppnås genom övergripande arbete i samverkan och utifrån evidensbaserade metoder.

Förklaring till bilden ovan: Figuren visar "hela livet" och "hela befolkningen" - den grön-gul-röda balken. De röda ändarna i början och slutet symboliserar att man då ofta är beroende av andras omsorg och tillsyn. De gula fälten är övergångar till - eller från - den vuxna och mer oberoende perioden. Folk tandvården arbetar dels på individnivå och dels utifrån ett folkhälsooperspektiv på populationsnivå. Den gröna balken som i ändarna övergår i gult och sedan rött symboliserar livsloppet, där man som ung individ från början är helt beroende av stöd (röd), men med åren utvecklas och ökar förmågan att ta hand om sig själv (gul) och sedan under en lång period av livet till stora delar kan leva oberoende (grön). Bilden blir spegelvänd i slutet av livet. Från oberoendet går individen till att vara skör (gul) och slutar ofta sitt liv helt beroende av andras omsorger (röd).

På individnivå riskbedöms alla patienter, oavsett ålder, och får riskrelaterad vård via ett riskbedömningsprogram, R2 (röd = hög risk; gul = mellanrisk; grön = låg risk).

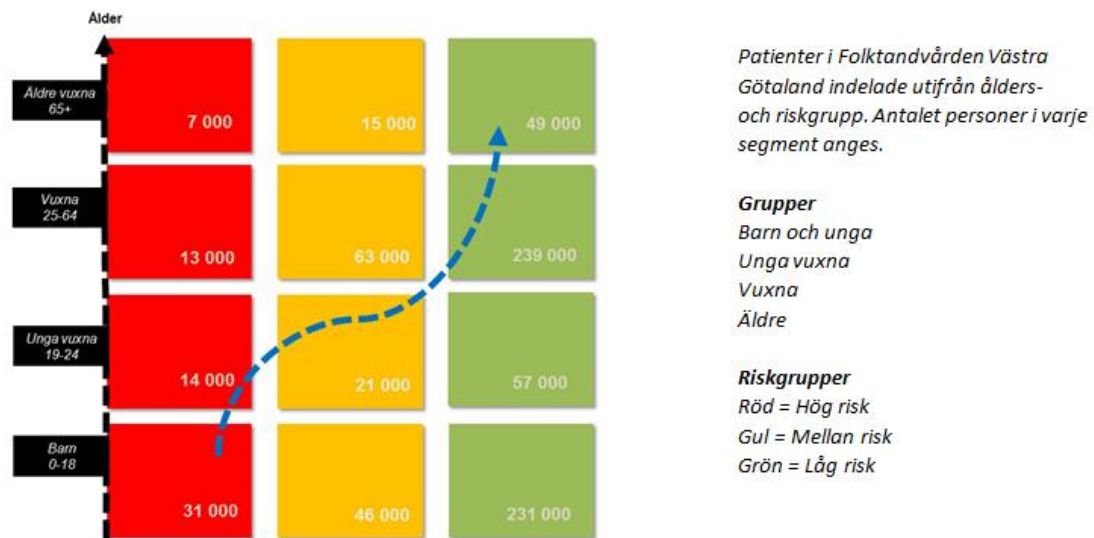
På populationsnivå bedrivs insatser framför allt i början och slutet av livet – när man behöver det som mest (= blå rutor). Men alla får ta del: FRAMM, ett hälsofrämjande preventionsprogram för barn- och ungdom, finns i början av livet. Den vuxna befolkningen involveras också utifrån familjeperspektivet, och den äldre individens behov tillgodoses genom insatser som samordnas av CÄT – Centrum för Äldretandvård (= rosa rutor).

Strategin bygger således på ”proportionell universalism”, det vill säga att insatser riktas till alla men speciellt utsatta grupper får extra stöd.

Fördjupat koncept

Under 2018 har ett koncept för Folk tandvårdens hälsofrämjande och förebyggande verksamheter tagits fram. Det bygger vidare på resonemanget ovan och beskriver, ur ett populations- och grupperspektiv, hur Folk tandvården planerar och använder resurser utifrån

behov och prioriteringar. Det är också ett stöd för kommunikationsinsatser internt och externt.

Individerna delas in i ålders- och riskgrupper. Denna segmentering innebär flera fördelar. Utifrån kunskaper om vad som karakteriserar grupperna och om hur hälsa respektive ohälsa är fördelad kan göras tydligt:

- Vilka grupper som har störst behov och hur många individer som finns i respektive grupp
- Vilka insatser som redan görs och till vilka de är riktade
- Vilka grupper som ska prioriteras
- Vilka insatser som utifrån prioriteringar ska sättas in

Konceptet innebär att använda en modell vars syfte är att:

- Utgöra underlag för analys, prioriteringar och utvärderingar på kort och lång sikt
- Möjliggöra målgruppsanpassad kommunikation både internt och externt
- Identifiera och utveckla målgruppsanpassade insatser
- Identifiera behov av kompetensutveckling och samverkan med fler professioner och aktörer
- Tydliggöra koppling mellan resurser, verksamheter, mål och resultat

Modellen kan appliceras på Folk tandvårdens patientpopulation, men också vidgas eller fokusera på hela Västra Götalands befolkning eller på en enskild kliniks patientstock.

Mål konkretiseras

Västra Götalandsregionens viktigaste styrdokument är regionfullmäktiges budget. Ur regionfullmäktiges strategiska mål inför 2019–2021 har tre prioriterade mål bedömts som tillämpliga för tandvårdsstyrelsen. Dessa är:

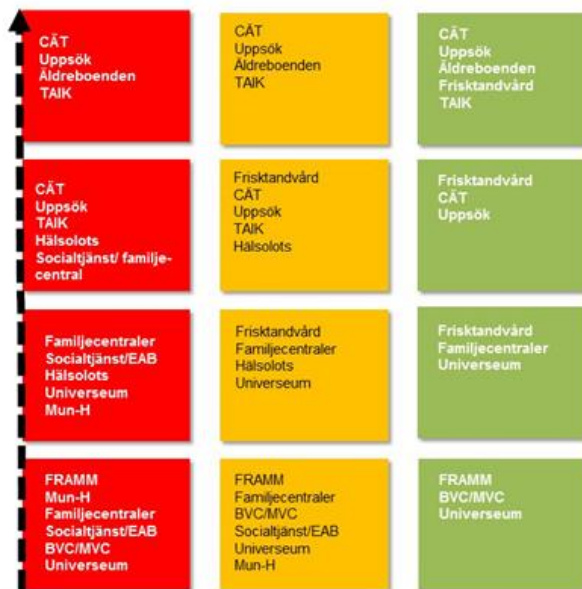
1. Skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska.
2. Sjukvårdens förmåga att skapa mesta möjliga värde för patienten ska förbättras.
3. Möjligheterna till karriär- och kompetensutveckling ska förbättras.

Tandvårdsstyrelsen har dessutom kompletterat med ett eget formulerat mål:

4. Samverkan med kommun och närsjukvård ska öka.

De prioriterade målen kopplas till Folktandvårdens långsiktiga mål samt prioriterade uppdrag 2019–2021.

Arbetet och utvecklingen mot samtliga dessa mål kan konkretiseras, tydliggöras och koordineras i konceptmodellen. Utvecklingen mot minskade skillnader i hälsa syns tydligt i ambitionen att förflytta populationer och individer till allt lägre riskgrupper. I själva angreppssättet ligger också en ambition att tydliggöra var våra insatser behövs bäst, att de görs med adekvata metoder och av rätt kompetenser. Med det perspektivet skapar vi också mesta möjliga värde för våra målgrupper/patienterna, samtidigt som vi öppnar för karriär- och kompetensutveckling för vår personal. Med detta koncept som bas kan vi tydliggöra prioriterade grupper, identifiera var behov av nya kompetenser och kompetensutveckling finns, och utifrån dessa grunder utveckla kommunikationsmedel, arbetsätt, behandlingsmetoder och förebyggande insatser som ger hälsovinster för såväl grupper som individer.

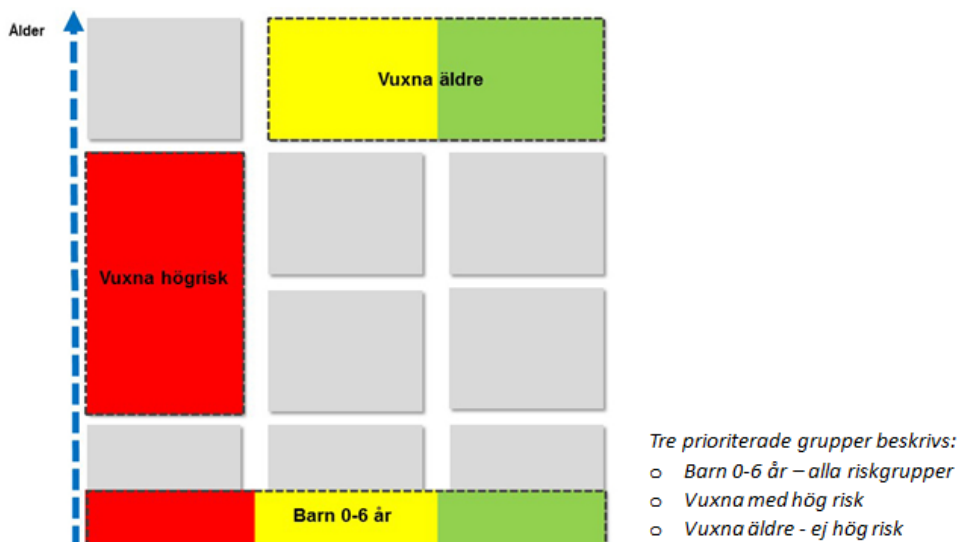

Prioriterade grupper

Munhälsa är ojämnt fördelad i befolkningen och därför är det viktigt att identifiera vilka som behöver mest insatser. Följande grupper har varit prioriterade under 2018:

- Barn och unga/Familjer
- Äldre
- Nyanlända och asylsökande/Ensamkommande barn

Med det nya konceptet kan vi förtydliga, konkretisera och också kontrastera mot andra grupper var vi väljer att fokusera insatserna. Mot bakgrund av munhälsoutvecklingen under senare år, då vi bland annat ser en kariesökning bland de små barnen, har tre grupper identifierats som prioriterade inför 2019.

4 Insatser riktade mot hela befolkningen

Frisktvård

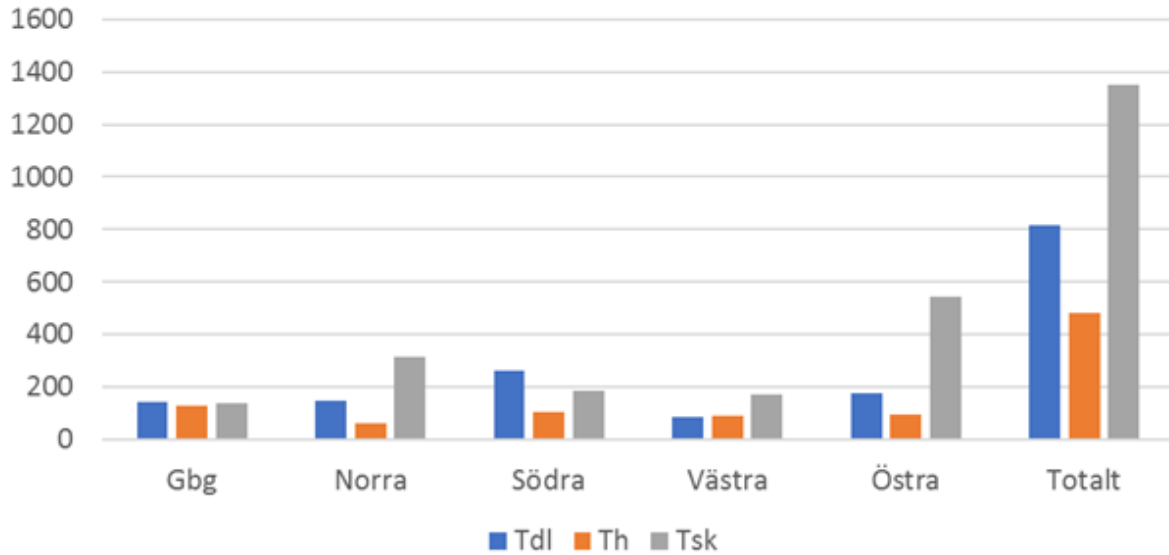
I april 2007 infördes tandvård till fast pris, Frisktvård. Två år senare anslöt Folktvården till den nationella modellen för Frisktvård. Frisktvård finns idag på alla folktvårdskliniker i Sverige. Drygt 600 000 patienter har idag Frisktvård i Sverige och cirka en tredjedel, eller nästan 217 000 avtal, finns i Västra Götaland. Under 2018 har antalet patienter med frisktvårdsavtal ökat med drygt 14 000 i Västra Götalandsregionen.

Folkhälsoarbete på allmäntvårdens kliniker

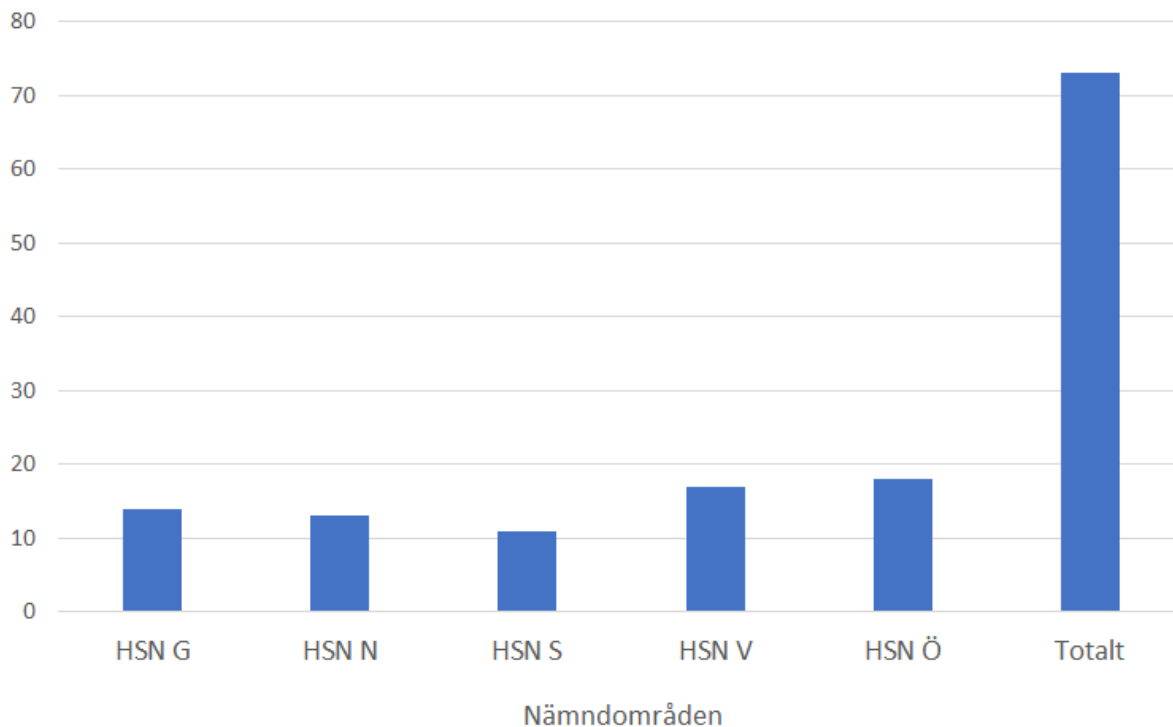
Allmäntvårdens kliniker bestämmer själva utifrån lokala behov och möjligheter vilka olika typer av insatser man vill göra. Figuren visar hur antalet timmar är fördelade utifrån profession - tandläkare, tandhygienist och tandsköterska - och utifrån vilken nämndtillhörighet kliniken har. Exempel på vad som ingår är information på förskolor och till nyanlända. Specifika projekt som har egna medel redovisas inte här. Totalt redovisar allmäntvårdens kliniker nästan 2700 timmar i folkhälsoarbete.

Figur. Antal timmar i folkhälsoarbete uppdelat efter profession: tandläkare (Tdl), tandhygienist (Th), tandsköterska (Tsk) och på Hälso- och sjukvårdsnämnder under 2018. Totalt antal tim = 2 647. 1 heltidstjänst = 1760 tim.

Antal kliniker som rapporterat folkhälsoarbete 2018

Dietist anställd i Folktandvården

Sedan den 1 mars 2016 har Folktandvården Västra Götaland inom Hälsostyrd vård anställt en dietist. Tjänsten är på halvtid och ligger under Hälsoodontologiska enheten. Förutom arbetet i Folktandvården arbetar dietisten även halvtid på Central Barnhälsovård i Skaraborg.

Syftet med tjänsten är att Folktandvården i ännu högre grad ska kunna nå sin vision och bidra

till ökad allmänhälsa. Genom att ha en dietist anställd ökas kunskapen om matens betydelse för hälsan. Ohälsosamma matvanor är den faktor som står för den största delen av förlorade hälsosamma levnadsår i Sverige och många andra västländer. Detta är viktig kunskap då frisk- och risk-faktorerna är i många fall gemensamma både för den allmänna hälsan och munhälsan. Det är även viktigt med en enhetlig kommunikation från hälso-, sjuk- och tandvården och att stärka personalens kunskap kring mat- och matvanor.

Hittills har fokus legat på dietistfrågor kring barn och unga, men också på aktivt arbete med stöd till klinikerna. Hon har även identifierat vissa viktiga utvecklingsområden, som råd och stöd avseende gruppen äldre och gruppen nyanlända. Under 2018 har dietisten medverkat i kompetensutveckling för medarbetare i kursen "Cariologi med inriktning mot hälsosamma matvanor". Verksamheten fortsätter under 2019. Se bilaga "Årsrapport Dietist 2018".

5 Insatser riktade mot prioriterade grupper

Målet att utjämna klyftor i hälsa innebär att Folk tandvården identifierat och riktat verksamhet mot grupper med sämst munhälsa och med riskprofiler som indikerar att de har svårigheter att göra hälsosamma val. Vi har också kritiskt granskat de insatser vi redan gör, samt börjat utbilda vår personal utifrån ett grundläggande perspektiv på jämlikhet, delaktighet, normmedvetenhet och diskrimineringsgrunder och om hur man förmedlar budskap.

5.1 Barn och unga/familjer

Begreppet "tidiga insatser" är centralt när man talar om att utveckla hälsosamma levnadsvanor. Barn och unga, samt deras familjer är därför självklara målgrupper i vårt hälsofrämjande och preventiva arbete. Omfattande insatser säkrar att **alla** barn och unga nås genom FRAMM. Men det finns också stora skillnader i munhälsa mellan olika grupper av barn och unga och dessa skillnader relaterar, som så många andra hälsorelaterade faktorer, till socioekonomisk status. Grupper med lägst status har ofta sämst munhälsa och Folk tandvården VG har i sina övergripande program extra stöd för dem. I projekt, som riktas mot barn och unga, prioriteras också grupper och områden där munhälsan är sämst.

5.1.1 Ordinarie verksamhet

FRAMM

FRAMM - Fluor, Råd, Arena, Motivation och Mat - är Folk tandvårdens populationsinriktade preventionsprogram som når alla barn och ungdomar med likvärdig behandling oavsett var i regionen man bor. Målet är att ungdomarna ska få gå ut i vuxenlivet med så friska tänder som möjligt. Populationsstrategi på skolan är ett kostnadseffektivt utnyttjande av arenor utanför folk tandvårdsklinik där barn gruppvis får möta tandvårdspersonal istället för enskild behandling på klink. Under senare år har munhälsobedömningar av inte bara 1-åringar utan även 2-åringar införlivats i FRAMM-konceptet och utbildningar för att göra dessa ges kontinuerligt. Åtagandet redovisas i sin helhet i Folk tandvårdens vårdöverenskommelse rapport (VÖK) för 2018.

Folk tandvårdens samverkan med central barnhälsovård i Västra Götaland 2018

Folk tandvården har under de senaste åren haft en samverkan med central barnhälsovård (CBHV) i Västra Götaland som har lett till olika insatser som beskrivs nedan:

1. Samverkansdagar

Under 2017 och 2018 har 14 samverkansdagar/utbildningar "Det lilla barnets hälsa – Vårt gemensamma ansvar" anordnats av CBHV och Folk tandvården inom hela regionen. Under

våren 2018 hölls 6 av dessa samverkansdagar i Trollhättan, Göteborg och Södra Bohuslän.

Under 2019 planeras ytterligare två samverkansdagar för nyanställda. För att underhålla fortsatt samverkan planeras också lokala nätverk i kommuner/stadsdelar. Vidare erbjuder Folk tandvården utbildning till personal från barnhälsovård och socialtjänst som arbetar med utökade hembesök. Den första utbildningen sker januari 2019. Dessutom förser Folk tandvården denna personal med informations/samtalsmaterial.

2. Materialet Friska barn – Vi hjälps åt

Denna samverkan har bland annat lett till att ett gemensamt samtals- och informationsmaterial "Friska barn – Vi hjälps åt" har tagits fram. Materialet består av 16 kort baserade på bilder med stödtext på baksidan. Detta material kan användas inom båda verksamheterna samt av övrig personal på familjecentraler och likande arenor. Det gemensamma samtalsmaterialet har väckt intresse på flera håll i landet och används nu också av andra landsting.

3. Goda råd om barns tänder med översättningar

Barnhälsovården använder också en del av folk tandvårdens informationsmaterial t.ex. Goda råd om barn tänder som finns översatt på 16 språk. Materialet finns också på barnhälsovårdens hemsida och Folk tandvårdens externa websida.

4. Tandborste och tandkräm vid 8 månader

Barnhälsovården integrerar nu tandhälsa i sitt hälsobudskap och på initiativ av barnhälsovården delas nu tandkräm och tandborste ut vid deras hembesök då barnet är 8 månader. Detta ses som en bra ingång till att diskutera vikten av att bibehålla en god munhälsa. Folk tandvårdsklinikerna förser barnhälsovården med tandborste och tandkräm, en enkätundersökning visar att denna samverkan fungerar mycket bra.

5. Underlag för samverkan

För att underlätta samverkan då familjer och deras barn behöver extra stöd har ett underlag för överföring från barnhälsovård till folk tandvård utvecklats i samarbete mellan enheterna. En motsvarande överföring från folk tandvård till barnhälsovård har också tagits fram. Dessa underlag används nu både av barnhälsovården och folk tandvården i hela regionen. (Se bilagor "Underlag för överföring FTV till BHV" och "Underlag för överföring från BHV till FTV".)

6. Tandboxen

Det pedagogiska verktyget tandboxen har utvecklats under året. Ett pilotprojekt pågår nu och boxen testas av pedagoger på förskolor och av folk tandvårdens personal som samverkar med familjecentraler, förskolor mm. Efter utvärdering och eventuell uppdatering kan tandboxen användas av folk tandvårdens personal vid gruppverksamhet på familjecentraler, barnhälsovård och förskolor.

Stadsbidrag för att förstärka samverkan

Barnhälsovården och Folk tandvården har erhållit stadsbidrag för att ytterligare förstärka samverkan mellan våra enheter och förebyggande socialtjänst. På sikt är syftet att bidra till minskade skillnader i hälsa och tandhälsa genom att framför allt rikta insatser till barn och familjer som är särskilt utsatta. Möten är inplanerade för fortsatta diskussioner hur samverkan ska kunna utökas ytterligare.

Folk tandvårdens samverkan familjecentraler och familjecentraliknade verksamheter

Flera folk tandvårdskliniker i Västra Götaland har fortsatt att utveckla insatser för barn och unga och deras familjer på familjecentraler. En familjecentral ska minst innehålla följande verksamheter: mödravårdscentral, barnavårdscentral, öppen förskola och socialtjänst med

inriktning mot förebyggande arbete i sin basverksamhet. Folk tandvården är nu på många platser en del av verksamheten på familjecentralen och har under några år alltmer utökat sitt hälsofrämjande arbete på denna arena. De samverkansdagar som har genomförts i regionen har dessutom bidragit till utökad samverkan med barnhälsovård och familjecentraler på många platser i regionen.

Aktiviteter kan vara att delta i öppna förskolans/barnhälsovårdens gruppverksamhet, tex babycafé, sopplunch, matlag, familjeöppet, 4-månaders kostgrupp mm. Folk tandvårdens personal kan också vara tillgänglig för frågor och ge råd om munhygien- och matvanor, prata munhälsa och matvanor svara på frågor i barnvårdscentralens och/eller mödravårdscentralens väntrum.

Satsningen på familjecentraler i Göteborgsområdet har också fortsatt och samverkan sker nu också med koordinatör för familjecentralerat arbetssätt i respektive stadsdel. Folk tandvården har under året haft ett intensivt samarbete med koordinatörerna för stadsdelarna AFH samt Väster då det pedagogiska verktyget tandboxen har utvecklats. I stadsdelarna pågår nu ett pilotprojekt där boxen testas av förskolepersonal på fyra förskolor. Boxen testas också av personal på fyra folk tandvårdskliniker som deltar i gruppverksamhet på familjecentraler. Utvärdering av tandboxen planeras innan den introduceras i fler verksamheter.

Under 2017 och 2018 har Avdelning Folkhälsa på Skaraborgsenheten har tillsammans med Folk tandvården tagit initiativ till samverkan mellan tandvården och samtliga familjecentraler i HSN Ö. Under 2018 anordnades bland annat en inspirationsdag. Samverkan mellan folk tandvården och familjecentralen i Södra Ryd, Skövde, ses som en förebild för samverkan i övriga delar av Skaraborg. I så gott som alla kommuner finns någon typ av samverkan mellan folk tandvård och familjecentraler.

Under 2013–2017 var en tandhygienist placerad på halvtid på familjecentralen i Boda. Tanken var att man tillsammans skulle utarbeta rutiner och modeller för hur man gemensamt kan ta sig an och stödja de familjer som kommer till Familjecentralen så att de kan utveckla hälsosamma levnadsvanor. Verksamheten har nu permanentats och 2018 har tandhygienisten fortsatt tjänstgjort 40% på familjecentralen och bland annat deltagit i Öppna förskolans ordinarie verksamhet, samt utvecklat nya aktiviteter och övningar utifrån munhälsoperspektivet. Samarbetet med de olika verksamheterna fungerar bra och nya arenor diskuteras. Planer finns också för utökad samverkan med barnhälsovården till exempel vid hembesök. Utvärdering bestående av både kvantitativa och kvalitativa data har genomförts och projektet har sammanfattats i rapporten "Tandhygienist på Boda familjecentral".

5.1.2 Projekt/utvecklingsområden

1. Samverkan mellan Folk tandvården VG och familjecentraler
  - HSN G
  - Södra Ryd i HSN Ö
  - Övriga delar av HSN Ö
2. Integrationsarbete Tranemo
3. Utveckla sjukdomsförebyggande och hälsofrämjande insatser för patienter/invånare i Marks kommun
4. LAN-party i Vårgårda
5. Unga i utanförskap

Nedan beskrivs kort ett antal insatser och projekt som riktats mot barn och unga, samt deras familjer:

1. Samverkan mellan Folk tandvården VG och familjecentraler

- **HSN G**

Insatsen ska bidra till att minska skillnader i livsvillkor och hälsa bland barn och deras familjer och är därför riktade mot de områden där munhälsan är sämst. Målsättningen är att skapa goda levnadsvanor ur såväl ett munhälso- som allmänt hälsoperspektiv.

Under 2018 har aktiviteter utförts på följande familjecentralerna i Angered, Hjällbo, Biskopsgården Södra samt på Biskopsgården Norra, som arbetar familjecentrerat. Samverkan med den nyöppnade familjecentralen i Lövgärdet inleddes tidig vår 2018. I Lövgärdet deltar tandsköterska och tandhygienist i gruppverksamhet, samt görs munhälsobedömningar 1 dag/vecka.

Inledande samtal med klinikchef i Kortedala och koordinator för familjecentrerat arbetssätt i östra Göteborg har förts. Familjecentral saknas i Kortedala men andra arenor, som förskolor diskuteras. Tandsköterska är utsedd för detta arbete och har gått en inledande utbildning.

Samtal kring samverkan förs med klinikchefer i Stadsdelen AFH och västra Göteborg. Dialogen runt tandboxen tillkom efter diskussion runt extern verksamhet i stadsdelarna. Då folktandvårdsklinikerna i området har haft svårt att rekrytera personal för samverkan på tex familjecentraler diskuteras andra arenor där barn och familjer vistas. Utifrån denna bakgrund bjöd koordinatör för familjecentrerat arbetssätt i AFH in nyckelpersoner från folktandvården och stadsdelarna AFH och Västra Göteborg för att inleda en dialog och ett arbete för bättre tandhälsa hos barn. Denna dialog resulterade i diskussion runt ett projekt i förskolan där arbetet med munhälsa kan drivas. Med denna bakgrund utvecklades under 2018 det pedagogiska verktyget tandboxen. Denna och är tänkt att fungera som ett pedagogiskt verktyg för att öka kunskapen om och motivationen till en hälsosam munhälsa bland förskolebarn. Då boxen har använts får barnen med sig en ”giveaway” innehållande tandhälsobudskap, tandborste och tandkräm. Boxen testas nu av pedagoger på förskolor och av folktandvårdens personal som samverkar med familjecentraler, förskolor mm. Utvärdering ska ske.

Folktandvårdens personal kommer också att delta på föräldramöten. I stadsdelarna AFH och Västra Göteborg pågår nu ett pilotprojekt där boxen testas av förskolepersonal på 4 förskolor. Boxen testas också av personal på fyra tandvårdskliniker som deltar i gruppverksamhet på familjecentraler. Innan breddinförande av tandboxen ska en utvärdering göras och vid behov justeras innehållet eller utförande av boxen.

I samband med att samverkansdagar och utbildningen ”Det lilla barnets hälsa – Vårt gemensamma ansvar” anordnades av Centrala Barnhälsovården och Folktandvården deltog personal från familjecentraler i nordöstra Göteborg och Frölunda. Under dagen fick deltagarna inblick/utbildning i varandras verksamhet och tid för dialog och att skapa kontakt inom respektive område (övriga områden deltog på samverkansdagar hösten 2017).

Ytterligare exempel på pedagogisk utveckling är det samtalsmaterial som tagits fram i samarbete med Centrala Barnhälsovården, samt en kurs i dramapedagogik för personal från FTV, som arbetar på familjecentraler och/eller liknande verksamheter. På barnhälsovårdens initiativ delas nu också ut tandborste och tandkräm vid 8 månaders-hembesöket.

Barnhälsovården ser detta som en bra ingång att prata om vikten av en god munhälsa. Folktandvården VG ombesörjer och bekostar materialet.

Kick-off för folktandvårdsteamerna som arbetar på familjecentraler genomfördes den 23 januari

2018.

Samtliga folktandvårdskliniker deltar nu i familjecentralens hälsofrämjande verksamhet, ex på aktiviteter: Öppen pedagogisk verksamhet på familjecentralen som babyöppet, småbarnsöppet, familjeöppet, sopplunch, matgrupper, samt aktiviteter - mingel - i väntrum på BVC och MVC. I Biskopsgården Södra utförs aktivitet i BVC:s väntrum tillsammans med förebyggande socionom. Folktandvården har också etablerat kontakt med andra arenor som förskolor, Hälsostrågan Gårdsten, Hammarkullens parklek med flera.

Sedan våren 2016 har tandsköterska utfört munhälsobedömningar på familjecentralen i Angered 2 dagar i veckan. Sedan våren 2018 har tandsköterska haft munhälsobedömningar på den nyöppnade familjecentralen i Lövgärdet 1 dag/vecka.

Personal från folktandvården har dessutom kontinuerligt deltagit på planeringsdagar och olika typer av möten på Familjecentralen t.ex. husmöten, veckomöten, planeringsmöten m.m.

Fyra teamträffar för FTV-personal som deltar i projektet har genomförts. Träffarna har haft olika teman, bland annat har man gått butiksvandring med en dietist. Personalen skriver rapporter som diskuteras på dessa träffar.

Projektet utvärderas med hjälp av Helhetsmetodiken. Folktandvårdens personal deltog i konferensen "Hur gör vi jämlikt?" om Helhetsmetodiken den 16 oktober - se vidare under punkt 8. Utvärdering och kvalitetssäkring

Aktuellt läge

Utvecklingen av samarbetet på de fyra familjecentraler (Angered, Bergsjön Biskopsgården Södra och Hjällbo), samt på en verksamhet på väg att bli familjecentral (Biskopsgården Norra) är i full gång. Samverkan med familjecentralen i Lövgärdet kom igång under tidig vår 2018 där både tandhygienist och tandsköterska är delaktiga.

Pilotprojekt med det pedagogiska verktyget tandboxen pågår på förskolor i Frölunda och Topas. Pilotprojektet kommer att utvärderas våren 2019. Efter utvärderingen planeras att tandboxen ska kunna användas på fler platser både av folktandvårdens personal och på förskolor.

I Kortedala finns ingen familjecentral men en familjecentral i Gamlestaden planeras. Därför diskuteras för närvarande samverkan med andra arenor som förskolor. Diskussioner med förskolor har inletts. Personal från folktandvården i Kortedala har deltagit i fortbildning.

Fortsättning

Inför 2019 fortsätter utvecklingen av samverkan på ovan nämnda verksamheter. Dessutom används de erfarenheter vi nu har och eventuellt implementerar dem i ytterligare verksamheter med familjecentralerat arbetssätt i socioekonomiskt svaga områden där tandhälsan är sämre än genomsnittet. Förutsättningarna för att etablera god samverkan i det gemensamma folkhälsoarbetet på flera platser bedöms idag som goda.

HELHETS-metodiken för kvalitetssäkring och utvärdering har implementerats i detta projekt och utvecklas efterhand. I början av 2019 ska ett nytt verktyg som förenklar utvärdering införas.

Under 2019 planeras ytterligare två samverkansdagar/utbildningar "Det lilla barnets hälsa – Vårt gemensamma ansvar" för ny personal.

- **Södra Ryd HSN Ö**

Bakgrund och syfte

Det är väl känt att en god munhälsa grundläggs i tidig ålder. Det finns en tydlig relation mellan barns munhälsa och familjens levnadsvanor. Epidemiologiska uppgifter 2013 visade att 6-åringar i Södra Ryd hade sämre tandhälsa än barn på övriga folktandvårdskliniker i Skövde kommun. En förklaring till den sämre tandhälsan hos barn i socioekonomiskt utsatta områden är att det i dessa områden kan finnas bristande kunskap om hur god munhälsa bibehålls, men också mindre utrymme och förutsättningar att göra hälsosamma val.

Syftet med projektet är att utforma en samverkansmodell mellan barnhälsovård (BHV), öppen verksamhet på familjecentral (FC) och folktandvården (FTV) för att bevara det friska friskt samt vid behov identifiera patienter som löper risk att utveckla en kariessjukdom. I detta koncept ingår att tandvårdens resurser integreras i familjecentralens verksamhet. Syftet är också att utvärdera effekt utifrån andra parametrar som munhälsa, samt personalens och familjernas upplevelse av samverkan. Ett ytterligare syfte är också att uppnå en mer jämlik munhälsa i Skövde kommun. BHV-personal och personal på öppen verksamhet på familjecentral fick före projektstart en inledande utbildning avseende tandhälsa. Från tidig ålder betonar BHV-sjuksköterska vikten av en god tandhälsa och betonar vikten av goda matvanor och tandborstning med fluortandkräm morgon och kväll. Personal från BHV överför patienter som löper risk att få karies till folktandvården. Genom samverkan kan också barn som uteblir från FTV lättare fångas upp, en blankett för överföring har utformats.

Tandsköterska deltar kontinuerligt i babycafé och övrig öppen verksamhet på familjecentral. Personal i den öppna verksamheten på familjecentralen arbetar aktivt med att underlätta för familjerna att utveckla hälsosamma levnadsvanor.

Aktuellt läge

Projektet har nu pågått i drygt fyra år. Tandsköterskans verksamhet är en mycket uppskattad del av den öppna verksamheten på familjecentralen. Under senaste året har tandsköterskan ytterligare integrerats i familjecentralen verksamhet på olika sätt. Personalen inom de olika verksamheterna ser stora fördelar med samverkan och mycket tyder på att hälsobudskapet till familjerna förstärks. Folktandvårdens odontologiska bokslut i Västra Götaland 2017 visar en försämrad tandhälsa i åldersgruppen 3–6 år i regionen, samt att tandextraktioner har blivit vanligare i denna åldersgrupp. Avseende denna åldersgrupp i Södra Ryd, Skövde ses dock en trend till förbättrad tandhälsa.

Fortsättning Södra Ryd

Projektet fortsätter under 2019 och FoU-medel har beviljats för att utvärdera projektet. Kvalitativ utvärdering med intervjuer pågår för närvarande med personal och familjer som deltar i samverkansprojektet. Utbildning för personal planeras jan 2019.

- **Övriga delar av HSN Ö**

En arbetsgrupp är tillsatt av enhetschef för folkhälsa i HSNÖ. Under 2018 anordnades bland annat en inspirationsdag våren. Denna grupp arbetar nu för att vidareutveckla samverkan i området. Efter våra samverkansdagar och inspirationsdagen finns någon typ av samverkan mellan folktandvård och familjecentraler i så gott som alla kommuner.

2. Integrationsarbete i Tranemo

Folktandvården i Tranemo har i ett riktat utvecklingsarbete 2018, i samverkan med Tranemo kommun, prövat och utvecklat informations- och utbildningsinsatser till asylsökande och nyanlända, som vistas i kommunen. Syftet har varit att förbättra förutsättningarna för en god

tandhälsa hos människor på flykt, med inriktning att etablera goda munhygienvanor. Insatserna har framförallt riktats till förskolebarn och ensamkommande tonåringar i målgruppen.

Verksamheten avser bl.a. följande insatser:

- Planering och samverkan: Kommunens integrationsgrupp
- Tandvårdsinfo/föreläsningar SFI
- Tandborstning i förskolan: Introduktion 3 förskolor, inklusive lärar- och föräldrainformation och en lektion per barngrupp. Förskolor är valda utifrån möjlighet att nå målgruppen.
- Material: tandborstar, tandkräm och tandborstställ

3. Utveckla sjukdomsförebyggande och hälsofrämjande insatser för patienter/invånare i Marks kommun

Uppdragsgivare: Thomas Wallén, sjukhusdirektör, SÄS. Uppdragstagare: Anna Cavrak, hälsokoordinator, SÄS. Projektledare: Ellinor Nylund, leg. fysioterapeut och FaR-samordnare, Central arbets- och fysioterapienhet. Se bilaga Slutrapport; Utveckla sjukdomsförebyggande och hälsofrämjande insatser för patienter/invånare i Marks kommun.

4. LAN-party i Vårgårda

Folktandvården deltog på LAN-party Countryhack i Vårgårda 27–30 april 2018. Syftet var att sprida kunskap om munhälsa och hälsosamma vanor. Eventet innebar en möjlighet att nå ut med vår vision 'Frisk i munnen hela livet' på ungdomars arena, men i ett nytt och kanske oväntat sammanhang. Kunniga tandsköterskor deltog i eventet och svarade på frågor om munhälsa och erbjöd deltagarna fluorsköljning och munvårdskit. Folktandvårdens deltagande uppfattades enligt arrangörerna som mycket positivt och i princip samtliga ungdomar valde att besöka fluorbaren för fluorsköljning.

5.2 Äldre

Att åldrandet ofta innebär en förhöjd risk för sämre munhälsa är belagt och Folktandvården har under många år arbetet med olika strategier för att mildra denna risk. Forskning har till exempel visat att risken ökar om kontakten med tandvården förloras. Centrum för äldretandvård (CÄT) är ett regionalt kompetenscentrum som är organisatoriskt lokaliserat till Folktandvården Västra Götaland. CÄT fokuserar på en av tandvårdens största utmaningar: äldres munhälsa och tandvårdsproblematik. Konkreta uttryck för detta är att CÄT initierar och driver FoU-projekt, anordnar utbildningar för tandvårdspersonal, vårdpersonal och lekmän, tar fram informationsmaterial, utvecklar metoder och hjälpmedel till stöd för kliniskt omhändertagande av äldre, initierar och medverkar i konferenser/mässor med mera. För specificerad beskrivning av verksamheten 2018 se årsrapport 2018, Centrum för äldretandvård (bilaga).

5.3 Unga i utanförskap

Trampolinen, Trollhättan

Folktandvården Sylte har föreläst på Trampolinen i Trollhättan som är till för ungdomar mellan 20 och 29 år med någon form av funktionsnedsättning/ohälsa eller har behov av extra stöd för att komma närmare arbetsmarknaden eller studier.

Slutmålet är att gemensamma insatser ska leda till att fler kommer i arbete eller i aktiviteter som på sikt kan leda till egen försörjning. Föreläsning har skett vid två tillfällen och handlat

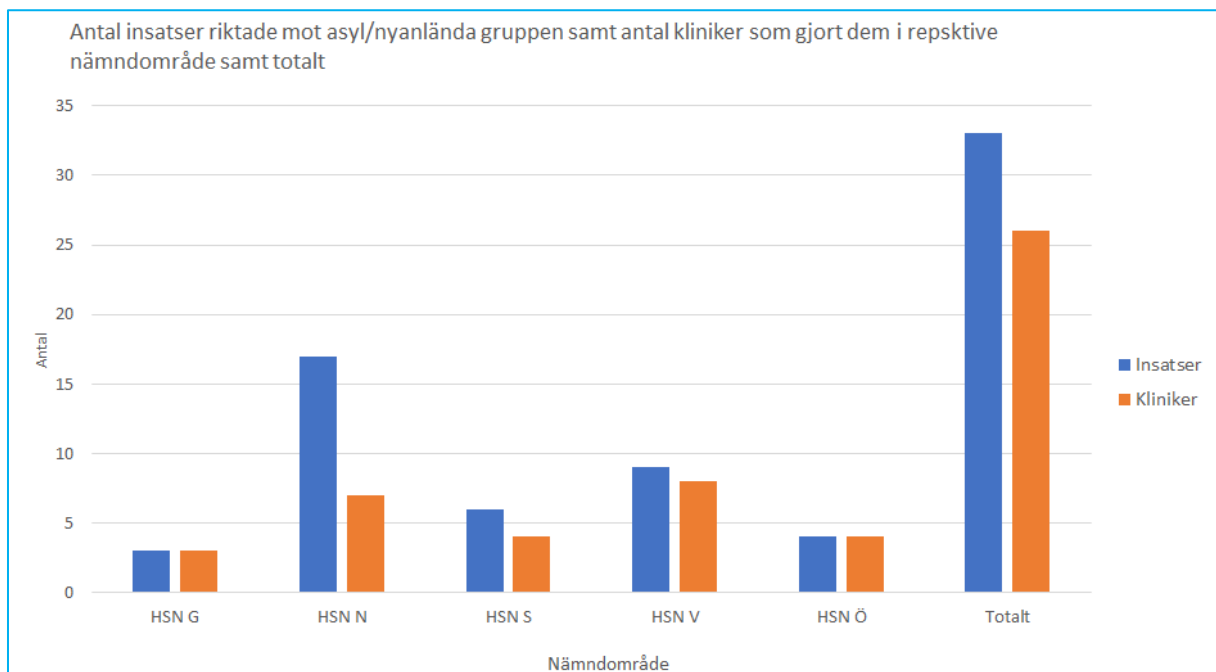
om grunden till god egenvård genom dialog med deltagarna. Ca 20 deltagare varje gång. Insatsen har resulterat i många enskilda samtal efter föreläsningen.

Hälsoskolan, Trollhättan

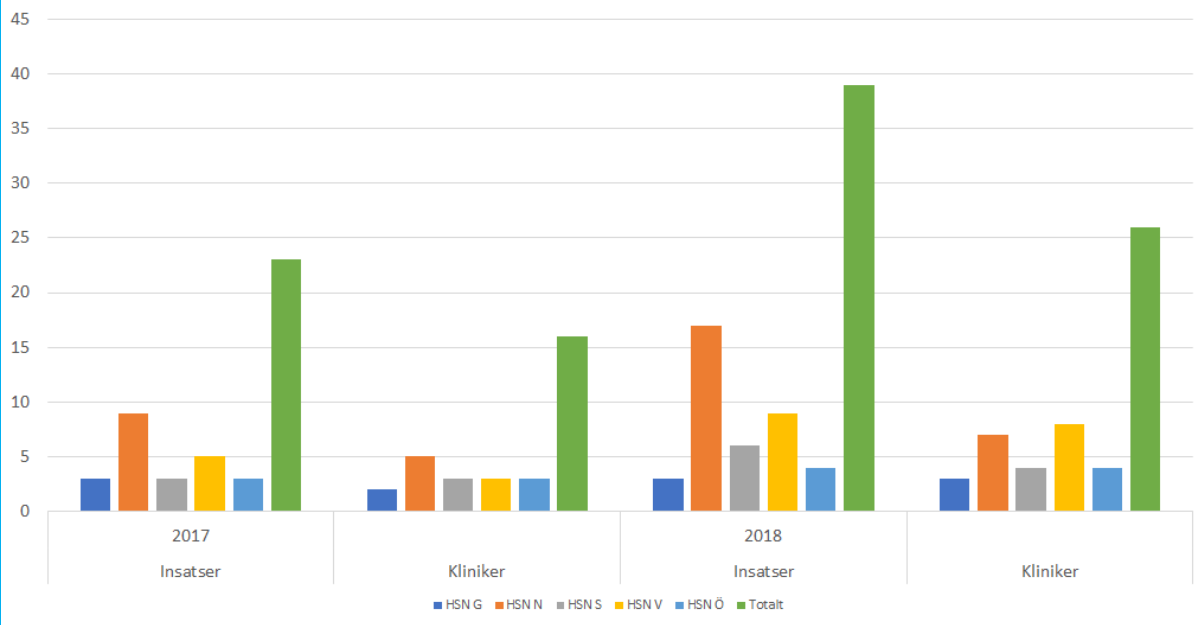
Hälsoskolan är en pedagogisk verksamhet som sprider kunskap om hälsa och uppmuntrar till fysisk aktivitet. Deltar gör nyanlända flyktingar under etablering. En tolk översätter och vid varje tillfälle leder experter på olika hälsorelaterade ämnen grupperna. Återkommande teman är kost och sömn, reproduktiv hälsa och vanliga sjukdomar. Folktandvården Sylte har besökt grupperna åtta gånger under året, alltid med tolk. Föreläsningen har handlat om munhälsa och vikten av god egenvård. Många spontana samtal har skett efter föreläsningen.

5.4 Nyanlända och asylsökande/Ensamkommande barn

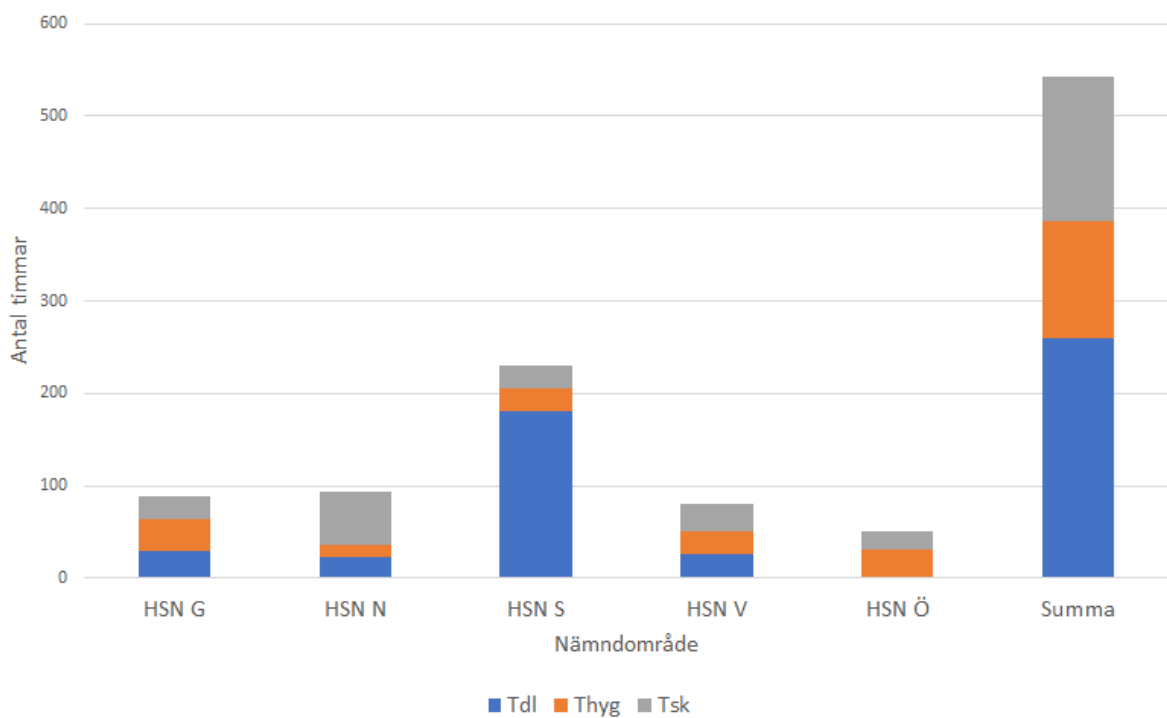
Nyanlända och asylsökande/ensamkommande barn är utsatta grupper, som ibland har stort behov av klinisk vård. De flesta behöver också information om hur tandvården fungerar i Sverige och många har liten kunskap om vad som är viktigt för att bibehålla en god munhälsa. Flera folktandvårdskliniker deltar i verksamheter som är riktade till just dessa grupper, till exempel informationsinsatser i SFI-grupper eller lektioner på hälsoskola för nyanlända. Se nedanstående diagram.

Antal insatser riktade mot asyl/nyanlända gruppen samt antal kliniker som gjort dem i respektive nämndområde samt totalt för 2017 respektive 2018

Antal timmar folkhälsoarbete fördelade utifrån profession i respektive nämndområde som riktats mot gruppen asyl/nyanlända 2018

Närvårdssamverkan

FOLKTANDVÅRDEN

Bilderna ovan visar samverkansgrupper på politisk och tjänstemannanivå i Västra Götalandsregionen. Under 2018 har representanterna från Folk tandvården haft platser i respektive grupper. Undergrupperingar med olika teman, som Barn och unga, Mitt i livet, Psykiskt sjuka och Äldre har också fått tandvårdsrepresentation i de olika nämndområdena. Längst har vi kommit i HSN G där samtliga temagrupper nu har representation.

6.2 Medverkan i folkhälsoråd

Ambitionen från Folk tandvårdens sida är att alla kommuner med folkhälsoråd i Västra Götalandsregionen ska ha en representant från tandvården.

6.3 Övrigt

Folk tandvården samverkar i folkhälsoarbete med andra aktörer inom en rad områden. Två viktiga aktörer är Centrala Barnhälsovården och familjecentralerna i regionen. Samarbetet med dessa redovisas under punkt 5. Folk tandvården har även en samverkan med Angeredens närsjukhus vilken redovisas nedan:

Angereds Närsjukhus

Bra Liv i Gårdsten

Bakgrund och syfte

Hälsodontologiska enheten deltar i projektet "Bra Liv i Gårdsten", som syftar till att undersöka vad invånarna i Gårdsten själva anser behövs för att leva ett hälsosamt liv. Metoden som används är "Group Level Assessment" (GLA) och är ett sätt att bedriva CBPR - Communitybased Participatory Research. Samarbetsparter är Angereds Närsjukhus, Kost- och idrottsvetenskap, och Avd. för invärtesmedicin och klinisk nutrition, Göteborgs universitet och projektet är delvis finansierat med hälsopromotionsmedel från Västra Götalandsregionen.

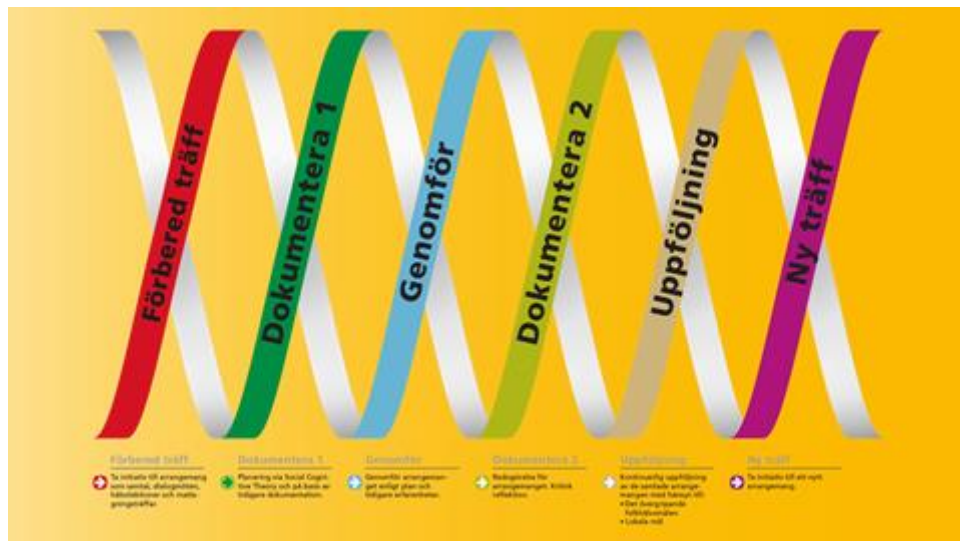
Aktuellt läge

Tre grupper med invånare från Gårdsten har bildats: två med blandad vuxenbefolkning och en med deltagare från Fritidsgården. Möten med dessa grupper enligt modellen GLA har genomförts under hösten 2017.

Fortsättning

Två av grupperna har identifierat områden som man vill göra insatser inom och nästa steg är att ta fram handlingsplaner för detta.

Helhetsmetodiken

Folktandvården har tillsammans med Angereds Närsjukhus arbetat med en metodik att utvärdera folkhälsoinsatser, Helhetsmetodiken. Metodiken har under flera år använts i olika verksamheter som utgått från Angereds Närsjukhus. Under 2017 fick sjukhuset medel för att göra metoden mer tillgänglig och för att sprida den och ge fler möjligheter att använda den. Folktandvården använde metodiken i projekten "Hälsosamtal med familjer" och "Hälsosamtal över dukat bord - metodutveckling och samverkan". I det senare finns metodiken beskriven.

Under 2018 har fyra seminarier genomförts specifikt med den tandvårdspersonal som använder metodiken i samverkansprojektet med familjecentraler i HSN G. Därutöver har Angereds Närsjukhus anordnat seminarier och workshops där blandade grupper med bland andra dietister, fysioterapeuter, folkhälsoplanerare, tandläkare, tandhygienister och tandsköterskor tillsammans kompetensutvecklat sig. Dessa seminarier ingår i metodiken och kommer att fortgå under 2019. Arbetet med metodiken har under 2018 drivits av en folkhälsoplanerare, som haft i uppdrag att utveckla och stödja implementering av metodiken i hela regionen. Bland annat har en app. för att lättare kunna använda helhetsmetodiken i fält tagits fram

I oktober hölls en konferens "Hur gör vi mer jämlikt?" som presenterade metodiken och där Folktandvården också bidrog med en presentation av sitt arbete.

Hälsocoach-on-line

Hälsocoach-on-line är ett projekt som ingår i Västra Götalandsregionens omställningsarbete, se: <https://www.vgregion.se/halsocoach>. 6 stycken folktandvårdskliniker har under hösten 2018 börjat informera sina patienter om tjänsten. Folktandvården har också från och med 2019 en representant i styrgruppen för Hälsocoach-on-line.

Malmö universitet och stressforskningsinstitutet

Hälsoodontologiska enheten samarbetar med Centrum för arbetsliv och välfärd, Malmö universitet, och Stressforskningsinstitutet, Stockholms universitet, i ett projekt som studerar sambandet mellan arbetsmiljö och vårdkvalitet i tandvården. Projektet har medel från FORTE.

Bakgrund och syfte

I medicinska sammanhang är det tydligt visat att vårdkvalitet och arbetsmiljö är relaterade, men det finns inte några sådana studier gjorda inom tandvården. En ansökan till Forte om att undersöka detta gjordes under 2016 med titeln "Den organisatoriska och sociala arbetsmiljöns betydelse för tandvårdskvalitet". Projektet beviljades drygt 3,2 miljoner kr under 2017–2019.

Aktuellt läge

Analys av data och sammanställning av resultat pågår. Ett antal möten har genomförts, bland andra ett Advisory-board-meeting den 10 januari och ett internat i Malmö den 15–16 oktober. Projektet har också tilldelats ytterligare medel för 2018–2019.

SKaPa - Svenskt Kvalitetsregister för Karies och Parodontit

En medarbetare på Hälsoodontologiska enheten har deltagit i referensgruppen för PROM (Patient-Related Outcome Measures) inom SKaPa.

Socialstyrelsen

Folktandvården VG deltar med en representant i projektledningsgruppen för arbetet med Nationella riktlinjer för tandvården. Fokus är på styrning och ledning, inte sällan utifrån övergripande folkhälsoperspektiv.

Sveriges Folktandvårdsförening: Rocka munnen

Folktandvården Västra Götaland har tillsammans med övriga regioner och landsting tagit fram appen Rocka munnen, vilken lanserades nationellt i maj 2018. Syftet med appen är att på ett modernt och roligt sätt påverka barns motivation att borsta tänderna, samtidigt som det finns en förhoppning om att appen kan minska konflikterna i familjer kring tandborstningen. Innan appen började byggas genomfördes flera workshops och fokusgrupper för att definiera syfte och mål. Mottagandet av Rocka munnen har gått långt över förväntan och i november hade över 70 000 användare laddat ner spelet och recensionerna har varit nästan enbart positiva.

Sveriges Tandläkarförbund

Folktandvården VG har under 2018 deltagit i arbetet med den Odontologiska Riksstämman på temat: Digitalisering – framtiden för tandvården, där flera vinklingar hade tydligt folkhälsoperspektiv.

Universeum

Sedan 2015 har Folktandvården haft ett samarbetsavtal med Universeum. Det övergripande målet är att samarbetet skall starta processer där barn, unga och vuxna hittar en livsstil som ger balans och ett friskare liv. Samarbetsavtalet sträcker sig fram till oktober 2019.

Under 2018 har samarbetet inneburit att ytterligare en monter har öppnat på Hälsa-utställningen, med tema Barns rättigheter i vården. Syftet är att öka kunskapen om barns rättigheter i vården och om barnkonventionen. I montern finns bland annat en tandläkarstol där barn kan pröva på att leka tandläkare och patient, där finns en enkel frågestation om tandhälsa och en lite mer utbyggd station som handlar om barnkonventionen. Montern har utformats i samarbete med Avdelning rättighet och öppnade i juni 2018.

Våld i nära relationer

Folktandvården har ett fortsatt nära samarbete med Västra Götalands kompetenscenter om våld i nära relationer (VKV) vilket har inneburit fortsatt utbildning av medarbetare i form av grundutbildningar. Under 2018 har arbetet med att utforma ett pilotprojekt för att fråga om

våld i samband med hälsoprofilen pågått och planeras att prövas under våren 2019.

7 Utåtriktad/Extern verksamhet

7.1 Nätverk och organisationer

Nätverket för Hälsöfrämjande hälso- och sjukvård - HFS-nätverket

Folktandvården har representant i det regionala nätverket för Hälsöfrämjande sjukhus och organisationer.

Nationellt nätverk för munhälsostrategier

Folktandvården deltar i det nationella nätverket för munhälsostrategier.

Nätverk om deltagarstyrd forskning – Community Based Participatory Research (CBPR)

Representant från Hälsöodontologiska enheten har deltagit i en handfull seminarier och föreläsningar om deltagarstyrd forskning med fokus på folkhälsa. Ett inkluderande samhälle behöver spegla hela befolkningens livsvillkor. Genom deltagarstyrd forskning skapas goda förutsättningar för politiska beslut, då människor kan delta på lika villkor och bidra till social förändring. Deltagarstyrd forskning är en viktig pusselbit i arbetet för en mer jämlik hälsa och ett viktigt komplement till traditionell forskning. Bland annat har gjorts studiebesök på Lindängenprojektet i Malmö. Projektet "Bra Liv i Gårdsten" - se under Samverkan med Angereds Närsjukhus och Göteborgs universitet - utgår från en CBPR-metod.

Svensk Samhällsodontologisk Förening - SSOFF

Representant från Hälsöodontologiska enheten är vice ordförande i styrelsen för Svensk Samhällsodontologisk förening. Arbetet omfattar bland annat att planera och genomföra program för Odontologisk Riksstämman, anordna konferenser, samt att delta i samhällsdebattens relevanta frågor. Föreningen ansvarar också för den obligatoriska kursen i samhällsodontologi i den svenska odontologiska specialistutbildningen. Se <http://www.ssoff.se/>

7.2 Konferenser, kurser och föreläsningar

Under 2018 har Hälsöodontologiska enhetens medarbetare planerat, deltagit och genomfört olika konferenser, kurser och föreläsningar.

Kursgivning och andra informationsinsatser:

- Tandsköterskeutbildning i Uddevalla, Borås och Gbg 3 dagar under våren
- Nya tandsköterskor, 26 januari
- Kickoff för teamen som samverkar med FC, 23 januari
- Samverkansdagar för FTV, BHV och FC 30–31 jan, 6 februari, 20 och 22 mars
- Inspirationsdag FC Skaraborg, 8 februari
- Uppföljning samverkansdag Trollhättan, 27 februari
- Nationell konferens "Mer än tänder", 6–7 mars
- Utbildat nyanställd personal inom BHV, 8 mars och 25 oktober
- Nätverk nya tandläkare och tandhygienister, 4 heldagar 16, 17, 22, 24 maj
- Kurs i munhalsbedömning vid 1 och 2 år, 30 maj
- FRAMM-nätverk, 23, 27 och 30 augusti
- CÄT-nätverket 3 dagars fördjupningsutbildning, 27 – 29 augusti

- Barntandvårdsdagar i Ronneby 20–21 september
- Utvecklingsdag Hjällbokliniken, 24 september
- Utbildning familjecentral, Karlsborg 27 september
- Utvecklingsdag Angeredkliniken 28 september
- Kurs i dramapedagogik för arbete på FC, 3 oktober
- Kurs behandlingsstrategier, resultatgrupp 6, 10 oktober
- Utbildat nyanställd personal inom BHV 8 mars och 25 oktober
- Hygienistutbildningen termin 1 Odontologen Gbg 30 oktober
- Tandhygienistutbildningen, termin 3, Odontologen Gbg 31 oktober
- Nätverk nya tandläkare, 2 heldagar, 5–6 november
- Kompetensutveckling för dietister på nationell nivå på utbildningar i Göteborg och Uppsala, arrangör Dietisternas riksförbund, 5 och 22 november
- Utbildning av tandläkare och tandhygienister med utländsk examen i hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete utifrån ett folkhälsoperspektiv inom tandvården, 19 och 25 november
- Utbildning av personal inom Folktandvårdens uppsökande verksamhet.
- Medverkat vid grundutbildningar på tandläkar-, tandhygienist- och tandsköterskeutbildningarna
- Munhälsoutbildning till undersköterskor i grundutbildning och påbyggnadsutbildning i ämnesområde demensvård vid vård- och omsorgsprogramgymnasium och yrkeshögskola
- Senior alert/ROAG-utbildning till kommunal vårdpersonal.
- Utarbetat en utvecklad gerontologiutbildning (4 HP) för tandläkarstuderande.
- Föreläsning för personal inom geriatrik, lungmedicin
- Fortsatt medverkan i ”Att främja munhälsa på äldre dar” (webbaserad utbildning för sjuksköterskor) som utgår från Högskolan i Skövde
- TAIK presenterat:
  - för tandvården - Folktandvård och privat - i respektive TAIK-kommun 13, 20, 24 & 27 september
  - CÄT internatledningsgrupp 31 oktober – 1 november
  - Vård- och äldrenämnden i Borås, 11 december
  - Utvecklingsdag Stöd och Service, 11 oktober
  - Trollhättans kommun, - målgrupp chefer, 26 november
  - Närvårdssamverkan Södra Älvsborg Spridningskonferens, 4 oktober
  - Stadsmuseet i Göteborg 20 september
- Löpande informationsinsatser till pensionärsorganisationer, träffpunkter, patientorganisationer, anhörighetsstöd seniormässor med flera.
- Information till nyanställd tandvårdspersonal samt till nya klinikchefer och klinikkoordinatorer om CÄT:s verksamhet och det material som finns tillgängligt på FIOL
- Presentation om strategier för äldretandvård vid Tandvårdsforum VGR
- 2017–2018 genomfördes totalt 11 utbildningsdagar gemensamt med Barnhälsovården i Västra Götaland på temat: "Det lilla barnets hälsa – Vårt gemensamma ansvar".
Datum: 6 april 2017 i Borås, 19 april 2017 i Borås, 10 maj 2017 i Vänersborg, 11 maj 2017 i Uddevalla, 12 september 2017 i Göteborg, 20 september 2017 i Göteborg, 30 januari 2018 i Göteborg, 31 januari 2018 i Göteborg, 6 februari 2018 i Göteborg, 20 mars 2018 i Göteborg och 22 mars 2018 i Göteborg.

Konferenser - deltagit

- SSOFF-dagar om erosioner i Örebro 18–19 jan
- Pedodontiföreningens vårmöte 12–13 april
- SSOFF-konferens i Stockholm 18–19 april
- Tandhygienistdagar i Visby 23–24 april
- Barnrättdagar i Örebro 24–25 april
- Hearing om ökad tillgänglighet i BHV, socialstyrelsen 24 maj
- Familjecentralssamverkan i Sjuhärad 4 september
- Nationellt nätverk för munhälsostategier i Karlstad 5–6 september
- Barntandvårdsdagar i Ronneby 20–21 september
- Kurs om övervikt och fetma med BHV och FC 4 oktober
- Nationella CBHV-dagar i Borås 9–10 oktober
- Workshop Familjecentrerat arbetssätt i Majorna-Linné 9 oktober
- Nationellt nätverk äldretandvård – deltagit vid de två årligen förekommande konferenserna.
- ACT (Akademiskt Centrum för Äldretandvård) -konferens

Konferenser - anordnat

- Nationell konferens "Mer än tänder - i huvudet på en tonåring", 6–7 mars
- Två interna konferenser för CÄT:s nätverk

Dietistens insatser

Föreläsningar i samband med kurser eller utvecklingsdagar:

- Butiksrunda för teamen som samverkar med FC 11 januari
- Inspirationsdag FC Skaraborg 8 februari
- Utbildningsdag uppsökande team 13 februari, 7 november
- Tandsköterske utbildningen 26 februari
- Cariologikurs 14 mars, 25 april, 23, 24 oktober
- Kurs för omsorgspersonal Borås (gm CÄT/TAIK) 17 april, 8, 15 maj, 25 oktober, 5 november
- FRAMM-dagar 23 och 27 augusti
- Klinikkoordinatormöten och utbildningsdagar kliniker 28, 30 augusti, 4, 6 september, 1, 29 november

Kurs/konferens – förläst/presenterat:

- Nationell konferens Mer än tänder (enbart medverkan) 6–7 mars
- Dietisterna Riksförbund konferens (info om arbete på FTV) 12–13 april
- Kurs om övervikt och fetma med BHV och FC 3, 4 oktober
- EADPH-kongress, (Posterpresentation; Cariologikurs) 18–20 oktober
- Riksstämman, Gbg (Posterpresentation; Cariologikurs) 14 november

Möten/projekt:

- Projektet Hälsosamma mellanmål, S:a Ryd Skövde pågår 2018–2019. Riktat sig främst till vuxna i barn och ungas närhet och är ett projekt i samverkan med Förskola, skola och fritids i S:a Ryd, Skövde kommun, Folkhälsoenheten, Elevhälsan, Kostenheten m.fl. Fokus är att minska karies.
- Möten (många), förberedelser, framtagning av material, utbildningar, medverkan på föräldramöten har genomförts.

Övrigt:

- Fotografering hälsosamma mellanmål till FC 3 juni
- Förberedelser för material kring produkter pågår

7.3 Mässor och utställningar

Hälsoodontologiska enheten deltar i flera mässor och utställningar, till exempel CÄT-nätverket på seniormässor.

8 Referenser

Rapport: Bra Liv i Gårdsten. Hämtad den 7 januari 2019: <http://hdl.handle.net/2077/58274>

Helhetsmetodiken. Hämtad den 7 januari 2019: <http://www.angeredsnarsjukhus.se/om-angereds-narsjukhus/halsoframjande-sjukhus/Helhet/>